

המרד בטרבלינקה

קטעי עדות

גרינברג תנחום

גרינברג תנחום. נולד בשנת 1913 בפולין. היה פעיל במחתרת במחנה טרבלינקה והשתתף במרד. לאחר מכן היה פרטיון. כעת בישראל.
אנו מביאים קטעים בודדים מתוך עדות מקיפה אשר נמסרה בדצמבר 1945 בוארשה והנמצאת כעת בארכיון „יד ושם“.
קטעי העדות מתארים את ההכנות למרד ואת המרד ויש בהן כעין השלמה ופירוט יתר לעדותו של וילנברג.

... ערב יום הכיפורים היום. עם שקיעת השמש גערך מפקד כללי. כולנו ערוכים בשורות, הגרמנים בוחרים 220 אנשים ואני בכלל זה. מובילים אותנו אל הראמפה. הננו עומדים ומחכים. אוקראיני הוא השומר עלינו. הנותרים — חמש מאות וארבעים איש, נצטוו להתפשט לקראת המוות. לפתע נשמעת מן העבר ההוא צעקה מחרידה, דומה, געית שור היא זו, שמאכלת השחיטה הונפה על צוארו ומיד פולחים את האויר מטחי יריות. מה אירע? כאשר פקדו על היהודים להתפשט, קם יהודי אחד, כבן ארבעים ומעלה, מוארשה, נטל סכינ־קידושין ותקע אותו בגבו של בילאס הגרמני. פרצה מהומה רבה, הגרמנים החלו נמלטים על נפשם ואילו האוקראינים פתחו באש. באנדרלמוסיה הכללית, נטל לאלקה** את הפצוע והביאו אל צריף המפקדה. שעה שעבר על יד הראמפה בנשאו את בילאס, שמענו את דבריו האחרונים של הלה: „צריך לירות ולהמית את היהודים, כולם!“

ואכן, כעבור שעה קלה הובאו מכוונת היריה. מיד החלו האוקראינים טוענים את המקלעים ודורכים אותם.

... ביקשנו להתארגן, אך כיצד עושים זאת בתנאי טרבלינקה ובאין נשק בידינו, פרט לסכינים ולפטישים הזעירים? עד שעלה בדעתנו כי ה„קומנדו-טארנונג“*** היוצאת מן המחנה כדי להביא אבנים ולבנים, בידה לעשות דבר-מה. הם היו נפגשים עם איכרי הסביבה ואמנם הצליחו להשיג תמורת 100 „קשים“, או מאתיים „רכים“, אקדח אחד

* על אותו מקרה ישנה עדות נוספת לפיה קרה הדבר ערב ראש-השנה. שם הגרמני הוא מאקס ביל — המתנקש — מאיר ברלינר.

** לאלקה — בובה (בפולנית).

*** „קומנדו-טארנונג“ — קבוצה שעבדה בהסוואת המחנה.

**** „קשים“ — מטבעות זהב, „רכים“ — דולרים.

או שניים. האיכרים היו מביאים חבילה, מניחים אותה מרחוק ומגישים שתי אצבעות אל עינם. פירושו של דבר — דרישת 20 דולאר. בדרך זו הובאו למחנה אקדחים אחדים. במשך היום נשמרו האקדחים בבית-המלאכה, כשהם חבויים בין העורות ואילו בלילה הסתרנום במחבוא מתחת לריצפה שבצריף. מארגננו הראשון היה הד"ר חירינז'יצי מוארשה. לידו נתקיימה גם מפקדה, אלא שלא ידענו, מי נמנה על חבריה. ידענו רק את שמו של הרופא.

אל נכון נמנו גם על המארגנים המהנדס גאלבסקי שהיה לאגרא-אלטסטה ומשחלה נתמנה חירינז'יצי היו את גרעין ההתארגנות.

ראקובסקי במקומו והוא עצמו נשאר בתפקיד של קאפו. שני האחרונים והד"ר הרופא הצליח לרתום למשימה את קבוצת אוספי-הזהב ואף לקבל מידיהם את הכסף הדרוש. משנמצא פעם הרופא בחדרו והעביר את הכספים מכיס אחד אל משנהו, נפתחה לפתע הדלת ועל הסף הופיע „לאלקה" עם כלבו. מיד מצא „לאלקה" כי משהו בולט מכיס מקטורנו של הד"ר, הוא ניגש אל הקיר, שעליו תלוי היה המקטורן ולתדהמתו הוציא סכום כסף גדול. הרופא ראה זאת במראה שלפניו. הוא נטל סכין מעל שולחנו וביקש לנעוץ אותו בחזהו של „לאלקה". הם החלו נאבקים ואולם הגרמני, שהיה מתאגרף מצטיין, השליך את הרופא מעל עצמו. זה תקף בשנית, שניהם נפלו ונאבקו על הארץ. משנוכח הרופא לדעת, כי „לאלקה" חזק ממנו ואין ספק כי יכריענו לבסוף ולאחר מכן יענוהו על מנת לגלות סודותיו, קפץ על רגליו, פתח את החלון וברח החוצה. „לאלקה" פתח אחריו ביריות. תוך כדי ריצה, הוציא הרופא בקבוקון מכיסו ושתה את תכולתו עד תום. ברגע שהוקף, צנח ארצה ללא הכרה.

הדבר אירע במגרש שבו נערכו המפקדים. מיד נצטוינו להתרכז במגרש וכך נאלצנו לראות מה מעוללים הללו לרופא שלנו. הגרמנים החליטו להתזויר לחיים והי מה. הם רצו לדעת מניין לו סכום כסף כה גדול ולשם מה? נקל היה להבין כי הכסף בא מפלוגת-הזהב, אלא שמטרתו היתה חשובה בעיניהם עוד יותר. האוקראינים פתחו את פיו של הרופא ובעוד האחד דורך ברגלו הנעולה על מצחו של הרופא, דרך השני על סנטרו והם הערו לקרבו שני דליי מים. כשעה ומחצית השעה עונה האיש וללא הועיל. לבסוף ניגש „לאלקה", בעט בו פעמיים וצעק: „כלב זקן שכמותך!" אחרי כן ציווה להשליך גופתו על המוקד, כיוון שהרופא לא היה כבר בין החיים.

מאותו הרגע הוחשו ההכנות למרידה, כאש ממש, אחזה בנו שאיפה זו. ואולם בו בזמן ביקש „לאלקה" לברר את מקור הכספים שנמצאו בידי הרופא. אנשי פלוגת הזהב לא נמצאו בשעת מעשה, במקום. עתה רוכזו כולם וזכו במנה גדושה של מלקות, אך הכחישו כל קשר עם הרופא. הגרמנים בחרו בשמונה אנשים החשודים ביותר בעיניהם. ואמנם אחד מהם היה מעורב בדבר. הללו נצטוו להתפשט, הוכו מכות-רצח ואח"כ נאלץ כל אחד מהם בנפרד לקפוץ קפיצות צפרדע לאורך 400 מטר. „לאלקה" ליווה את הראשון, אחרי כן הובילו אל המוקד, ירה באויר, איים כי יירה בו אם לא יגלה את האמת והשאירו שם. משסיים עם הראשון חזר אל שבעת האחרים, ציווה על השני לקפוץ קפיצות צפרדע. משנתרחקו, סיפר לו כי הראשון הומת, אך הודה לפני כן, שלא הוא, כי אם השני, הוא אשר מסר את הכסף. תשובתו של היהודי היתה כי הלה היה חף מפשע ואף הוא יומת על לא עוון בכפו. בדרך זו עונו כל השמונה ולבסוף נפגשו ליד המשרפה. הם עונו עוד כהנה וכהנה, אך איש לא גילה את הסוד ולבסוף שוחררו האנשים.

זקן המחנה, ראקובסקי, ששמו הוזכר כבר קודם לכן, היה ענק בגובה של יותר משני מטרים. להוט היה ביותר אחר מאכלים ומעולם לא ישב לסעודתו בלי בקבוק שאמפניה. הוא השכיל לסדר עניניו במידה כזו, עד כי האוקראינים היו מספקים לו מזונות בלילה. אשתו וילדיו נספו ועתה היתה לו מאהבת, שגרה עמו. ראקובסקי החליט לברוח מן המחנה מבלי לחכות להתקוממות הכללית. הקאפו מוניק שמר את צעדי, כי אמר: „או שכולם יברחו או שנשאר כולנו“. לצורך הבריחה שיחד ראקובסקי אוקראיני אחד. הלה גילה את הדבר לציוג-ווכמן* שטרייבל ועתה סחטו שניהם כספים מרובים מראקובסקי. מיום ליום גדחה ביצועה של תכנית הבריחה. שטרייבל מצידו, גילה את תכניתו של ראקובסקי ל„לאלקה“. בעצתו של זה נקבע סופית מועד הבריחה. לילה אחד בחצות, הופיע ראקובסקי, תקע בידו שטר של 50 דולאר, זה יצא לרגע ומסר את הכסף לידי „לאלקה“ ומיטטה שנמצאו במארב. מיד הופיעו הללו, ערכו חיפוש בחדרו של ראקובסקי ומצאו ליד ייצועו שק שהכיל זהב ואבנים יקרות. ללא גינוני-טכס הוביל „לאלקה“ את ראקובסקי לעבר המשרפה. ראקובסקי הגאה תמיד, צעד עתה שחוח ושבור ברוחו. כעבור שעה קלה נורה ונהרג. למחרת נשא „לאלקה“ בפנינו נאום נמלץ, הודיע כי ראקובסקי הומת בשל סחיטה, ספסרות ואונאת גרמניה הגדולה. מעכשיו, כך הודיע — ישמש שוב המהנדס גאלבסקי כזקן-המחנה.

נמצא במחנה מחסן-נשק גדול של הגרמנים. בלי הרף אימצנו מוחותינו כיצד נגיע אליו, אולם לא היתה לכך הזדמנות כלשהי. המחסן נשמר היטב. מכל עבריו סובבו משמרות האוקראינים. והנה אירע והמנעול נתקלקל. המסגר שלנו, אדם שאשתו ושתי בנותיו נספו בטרבלינקה, נצטווה לתקן את המנעול הפגום. הדלת הורדה, הובאה אל בית-המלאכה ושומר גרמני מיוחד הופקד על המסגר בעת ביצוע מלאכתו. אעפ"כ השכיל הלה להשאיר בידיו את דגם המפתח העשוי מנר. בדרך זו זכינו במפתח משלנו אל מחסן-הנשק. חלפו ימים אחדים עד שהצלחנו לעשות בו שימוש והוצאנו 80 רימוני יד אותם הסתרנו בבית המלאכה לסגדלרות. אי לכך נקבע סופית מועד ההתקוממות. הכל הוכן כראוי. כולנו מאורגנים בעשרות ולכל אחת מהן מפקד. גם תכנית הפעולה היתה ערוכה מראש. עמדנו לפשוט על צריפי האוקראינים והמפקדה הגרמנית. קבוצות אחרות צריכות היו לשפוך נפט, מבעוד מועד, על הצריפים ולהציתם. יריית אקדה נועדה לשמש אות למרידה. אפילו בידי קבוצת-ההסוואה נמצא אקדה אחד. ידענו כי בשעת פרוץ המרד יימצאו הללו מחוץ למחנה. אחד מהם צריך היה לירות במפקד הגרמני, בעוד האחרים מקיפים את שני האוקראינים המלווים אותם, מפרקים מעליהם את רוביהם וממיתים אותם.

האות עמד להינתן בשעה 4.45 אחה"צ. לא יכולנו לחכות לגמר העבודה, שחל בשעה 6 בשל החשיכה המרובה. מספר דקות לפני 4 קראני ראקובסקי (הדבר אירע עוד לפני כשלוש נסיון בריחתו), הראה לי רימון אחד ושאלני היסכון לפעולה. משירותי בצבא הכרתי רימונים אלו והנה אך העפתי בו מבט, מיד נתברר לי כי חסר בו הנפץ. ראקובסקי מוסיף ושואל: „הראוי הוא לשימוש?“ אכן, — משיב אני — טוב הוא לשימוש, אך לא ייתכן לעשות זאת בלי הנפץ“. ראקובסקי החזיר את הרימון למחבואו. הודעתי מיד לחברים על העסק הביש. אך מה נעשה עכשיו? כלום נפתח בפעולה

* הממונה על שמירת הרכבות.

שעה שאיננו מוכנים כלל? הרע ביותר היה, שלא יכולנו להתקשר עם קבוצת-ההסוואה והן הוטל עליהם להרוג את המפקד והאוקראינים. אם יבוצע הדבר, כי אז תושם לאל תוכניתנו כולה.

מוניק הקאפו הצליח לצאת מן המחנה בלוויית אוקראיני. הוא הגיע אל הקבוצה ואמר: „לא, מן ההכרח לדחות!“ ואכן, ההתקוממות לא פרצה הפעם. כל היום היינו המומים ונרעשים. לחרפתנו הרבה נאלצנו למחרת לשוב ולהגניב חזרה את הרימונים אל מחסן-הנשק, לבל ירגישו הגרמנים בחסרונם...

... ענין המרד היה בכל רע. עדיין לא נמצאו נפצים לרימונים. ברם, סברנו כי תחת למות ללא טעם מוטב להכין מרידה המבוססת על נשק קר, בלבד. התחלנו להשחין את סכינינו. העבודה נעשתה בבית המלאכה לסנדלרות: סכיני סנדלרים הם מעוגלים וקהים מצידם האחד. עתה השחזנום משני הצדדים והם נראו כפגיונות ממש. הפרדנו את להבי המספריים והפכנום לסכינים. גם בתי אחיזה מעץ התקנו להם. ציוד זה הוכן ליום הפקודה.

אלא ששונות הן דעות האנשים. היו שסברו כי נשק זה בלבד יגרום לכשלון חרוץ ואיש מאתנו לא יצליח להציל את נפשו. נמנעו איפוא מלפתוח במרידה, אך תכפו הישיבות וההתייעצויות. ואולם הדחיפה באה מצד בלתי צפוי. לטרבלינקה החלו להביא אבנים גדולות ומסותתות — אבני מצבה ממש. שערנו כי נועדות הן לשמש אריחים לכבשן גדול. במחנה רווחו השמועות כי התנור נועד לפולנים, שעכשיו הגיע תורם, שהרי כמעט ולא נותרו עוד יהודים. זה מכבר הובלו האנשים לכאן וגשרפו על המוקד, תחת השמיים הגלויים. הגרמנים הבטיחונו, שעוד עבודה רבה לפנינו ואנו נישאר בחיים. את האבנים פירקו הסנדלרים, כיוון שקיווה טען, כי איננו עובדים כי אם משוחחים מן הבוקר עד הערב. אחת היתה דעתנו — בשום פנים לא לאפשר את הקמת הכבשן. בהתאם לכך נקבע סופית תאריך ההתקוממות — ה'2 באוגוסט בשעה 4.30 אחה"צ. התאריך הנ"ל חל גם בשני בשבוע והוא נקבע ביום השישי — ארבעה ימים לפני כן. יום השבת חלף במתיחות רבה. כולנו הרהרנו בנפשנו כיצד יתבצע הדבר ומי מאתנו ישאר בחיים.

ביום הראשון נהגנו לסיים עבודתנו בשעה 12. הפעם ניצלנו את שעתנו הפנויה לחלוקה סופית של התפקידים. כולנו היינו מאורגנים בעשרות ולכל חוליה מפקד משלה. ראשית לכל צריכים היינו להקיף את הצריף ולנתק את חוטי הטלפון. בה בשעה עמדנו להוריד את הזקיפים האוקראינים מששת הצריחים החולשים על המחנה. הדבר עמד להיעשות בערמה. ידענו כי די לו לאדם לקרוץ אל האוקראיני ולהורות באצבע על עינו, שהלה יבין כי המדובר במטבע של עשרים דולאר והוא ירוץ אליך כל עוד נפשו בו. אזי צריך היה לתלוש את הרובה מידי ולהמיתו. אנשים אחרים היו חייבים להקיף את צריף האוקראינים, להשליך רימון לחדר המפקדה הגרמנית ולהרוג כל מפקד וכל איש ס.ס. היינו נכונים ומוכנים לכל קריאה. כמו כן נדברנו שאם אמנם תצליח תכנית ההשתלטות על המחנה, נלבש את בגדי האוקראינים ונימלט ליער-העד ש-בבילוויז'ה. מקום שם נצטרף אל הפרטיזנים. בו בזמן היו אחדים מאתנו חייבים להשתלט על המשאיות שבמחנה, להעמיס עליהן נשק ומזון ואף הם יבקיעו דרכם אל הפרטיזנים שביער-העד. אפילו אוטו משוריין נמצא במחנה. היו מעבירים בו את משלוחי הזהב השדוד לגרמניה.

בוקרו של יום ב' גרם לנו עינויי נפש ומתיחות עצבים איומה. עבדנו כשדים, מבלי לשוחח בינינו ומבלי להתרכז בקבוצות. בינתיים פשטה השמועה כי סו"ס נמצאו נפצים לרימונים. היו במחנה יהודים אשר הובילו טיט ולבנים. לכל אחד מהם סוס ועגלה קטנה והם חופשיים להתנועע במחנה כראות עיניהם. נער אחד מצ'נסטוכובה, כבן 11, היה נוסע בעגלתו הזעירה, אוסף אשפה במחנה ומובילה לתל האשפה הגדול. הללו נוצלו על ידינו כראוי, בשעה שתיים אתה"צ חדר אחד מאתנו, איש האמונים של הגרמנים, לתוך מחסן-הנשק, הוציא שני ארגזים עם רימונים והעמיסם על עגלתו של הנער. הארגזים הובאו אל בתי-המלאכה. כמו כן הוצאו 37 רובים, אלא שבגלל אריכותם הוצפנו בעגלתו של מוביל הטיט והוסעו למוסך. שם נמצא בחור, אף הוא מצ'נסטוכובה, שניקה היטב את הכלים והכניס לכל אחד מהם מלאי עם חמישה כדורים. עתה פתחנו את המחבוא שברצפת בית-המלאכה שלנו והוצאנו את האקדחים. מובן שלא רבים צוידו בנשק חם. לכל ראש חוליה היה אקדח וכן גם לאנשי הקאפא.

גם היהודים שבמחנה-המוות ידעו על העומד להתרחש ובאיוו שעה תפרוץ ההתקוממות. ואולם לא נמצא נשק כלשהו בידיהם. מתפקידם היה לפרוק את נשקם של האוקראינים ואנשינו עמדו להגיע אליהם עם סיום תפקידם במחנה שלנו. בין המחנה שלנו, לבין מחנה ההשמדה נמצאה ערימת אשפה דולקת. הואיל והמרחק שבין המחנה שלנו לבין המשרפה היה רב, שימשה אותנו ערימת אשפה אחרת בה היו שורפים גם עצים לפחמים הנחוצים למגהצים של החייטים. גם האשפה שבמחנה ההשמדה הובאה לכאן. אלמלא גרשונו הגרמנים, משקרבו אנשי מחנה-ההשמדה, יכול המקום לשמש למפגש ולהידברות בין שני המחנות. היות וגם הפעם גורשונו על-ידי הגרמנים, שעה שהגיעו למקום מובילי האשפה ממחנה-ההשמדה צעקנו אליהם מרחוק לאמור: „היום יום הדין!“ ובדרך זו הזכרנו להם את העומד להתרחש.

1200 מתקוממים היינו בסה"כ והנה קם לנו לרועץ גורם שלא לקחנהו בחשבון. כל היהודים החלו מכינים לעצמם כספים וזהב. כל חפץ שהוטמן באדמה, נחפר עתה והוצא לאור השמש. מובן שלא היינו צריכים לעשות זאת עכשיו, כי אם לשוב לאחר-מכן ולהריק את המחבואים. ואולם מה רב כוחו של הכסף! השאלה כיצד יתקיים לאחר-מכן, אינה נותנת לו לאדם מנוח. דבר זה הפריע לא במעט ושיבש את תכניותינו.

סמוך לשעה 4, נתקל קיווה בנער אחד שכיסיו תפוחים. הוא עצר אותו ושלה מכיסו את הכסף. מיד החל יורד ברד המכות על הנער. תוך-כדי-כך עבר יהודי אחר במקום. „קאם, קאם!“ * קרא לו הגרמני ומשמצא גם אצלו כסף, הוביל את השניים אל מאחורי הצריף שלנו והחל מכה אותם לסרוגין. טרם הגיעה השעה היעודה, אך חששנו כי השניים ישרו ויסגירו את כולנו. לא היה איפוא מנוס מלהקדים ולפתוח מיד בפעולה. אחד מאתנו קרב לחלון וירה מאקדחו בקיווה. הלה מת בו במקום. ואולם באותו הרגע הגיע סוכאמיל רכוב על אופניו. ירו גם בו, אך החטיאו והוא השיב אש. פרצנו החוצה, ניתקנו את חוטי הטלפון ושלחנו אש במחסנים ובצריפים, ששעה קודם לכן שפכנו בהם בנוזין. הזקיפים סולקו מן הצריחים, כמתוכנן. תחילה לא תפסו האוקראינים את המתרחש לעיניהם, אחדים ברחו והסתתרו ואילו האחרים פתחו באש. פנינו לעברם וצעקנו: „גיה סטרילאט, נאשל קונייץ וויני!“ (לא לירות, המלחמה הגיעה אל קיצה!). אותה שעה כבר עלו הצריפים בלהבות.

* בוא, בוא!

במחנה השני, המרוחק כשני קילומטרים מן המחנה שלנו ראו הגרמנים את הדליקה והחלו שולחים פלוגות עזרה. הטלפון שלהם פעל כתיקונו והם טלפנו למאלקיניה, לווינגרוב, לסוקולוב ואפילו משדלצה המרוחקת הוועקה עזרה. כל הסביבה הוקפה והחלו שולחים פלוגות עזרה. הטלפון שלהם פעל כתיקונו והם טלפנו למאלקיניה, רבים מן האנשים אשר לא חיכו לגמר הפעולות המתוכננות על ידינו, והקדימו להמלט על נפשם, נורו תוך כדי מנוסתם. לשמע היריות נתעודדו הרוחות במחנה-ההשמדה. יהודי אחד מצ'כיה, קצין צבא לשעבר, זליה שמו, חטף רובה מידי אוקראיני, שכב על הארץ ופתח ביריות. בינתיים נחתכו חוטי התייל והודיעונו כי הגיעה השעה לברוח. ברגע האחרון חטפתי מקטורן ובעוד סינר הסנדלרים קשור על גופי וסכין בידי, ברחתי מן המחנה.

מעבר לחוטי החשמל והטלפון המנותקים, נמצאה גדר תיל נוספת, כנגד טנקים. חוטים אלה קשה היה לחתוך ועל-כן נאלצנו לדלג מעליהם בדרך כלשהי. רבים האנשים שהשאירו אחד ממגפיהם על גבי התיל, וברחו כשרק רגלם האחת נעולה. לפני ומתחתי זמזמו הכדורים. רבים האנשים אשר נפלו תוך כדי מנוסה. קבוצתי קטנה והצטמקה אף היא תוך כדי ריצה. משהגענו סוף ליצר, נסתבר כי את המרחק של 15 ק"מ הצליחו לעבור רק ארבעה אנשים מקבוצתנו. משנכנסנו ליצר אמרתי לחברי כי מן ההכרח למצוא סובך גדול ולהתחבא בו. כיוון שלפנינו ומאחורינו הדהדו היריות וללא ספק נתארגנו פלוגות סריקה.

ירד הלילה ואנו לא שבענו מלהתבשם בחדוות החירות. הן תמיד חלמנו על הרגע המאושר, שבו נמצא, ולו גם במרחק של מטר אחד מן המחנה הארוך. עתה רחקנו ממנו 15 ק"מ. ביער נראו עדיין הלהבות. השמים מרחוק היו אדומים והדי היריות וההתפוצצויות היו מגיעים לאוזנינו. היינו מאושרים על כי הוכחנו שעל אף השמירה הקפדנית ביותר, הצלחנו תודות לרצוננו הנחוץ, להתגבר על עצמתם של הגרמנים. רק עתה הבינונו, שאם אמנם ניצל נוכל לספר לעולם כולו את אשר עוללו לנו הגרמנים. אלא שעדיין היינו נתונים בסכנה.

המצוד נמשך. האיכרים סייעו על פי דרכם בידי הגרמנים. עוד בשעת מנוסתנו ראינו גופות יהודים טבוחים, שהמגפיים הורדו מעל רגליהם. האיכרים ידעו כי היהודים הצטיידו בכסף ודי היה בכך, כדי שיארבו להם וירצחום נפש.

שתי יממות תמימות רבצנו על המקום ואוכל ומשקה לא באו אל פינו. רק גרגרי פרא, שגדלו על השיחים שמעלינו נטחנו בפינו וגרמו לכאבים. סביבנו התרוצצו גרמנים ואנשי המשטרה הכחולה. הם הידקו יותר ויותר את טבעת הכיתור סביב הבורחים. פעם עברו ממש על ידינו ולא הרגישו בנו. במרחק של 2 ק"מ בערך, נשמעו יריות תכופות. הבינונו כי גילו חלק מן הבורחים וחיסלום. כוחותינו הלכו וכלו...
... החלטנו לצאת בלילה ולהבקיע לנו דרך אל יערות-העד.

... הגענו אל הנחל, אשר חצה את היער. שכבנו על האדמה, לגמנו מן המים הצוננים ונגסנו מהלחם. אחרי כן עברנו את הנחל בשחייה ונכנסנו ליער-העד. גשם שוחף ניתך ארצה ואנו מיהרנו לתלוש ענפים ובנינו לנו סוכה קטנה.

מאותו רגע ראינו עצמנו אנשים חופשיים, תושבי יער-העד הסטרדייני.
... מכל הארבעה, נותרתי לבסוף רק אני בחיים.

עברית: לוי אשדי

גנרל קובפאק בחברת נציגי היחידות הפארטיזניות בכינוס שאורגן ע"י הוועדה
ההיסטורית בקיוב, 23.3.1944.
בתמונה (מימין לשמאל): ראשון — רכטמן ליאון — נציג גנרל מאיור סוברוב;
שני — ואסילי; שלישי — נציג קולאשניקוב; הרביעי — בלתי ידוע; החמישי — גנרל
קובפאק; השישי — נציג פיודורוב; השביעי — נציג קובפאק.

מחלקה של פארטיזנים מקבלת הוראות לפני צאתה לפעולה (ביאלורוסיה)

SUMMARY

1. The story of a Hungarian Jew — M. Berner.

Dr. M. Berner is a physician who was an eyewitness to the deportation of his community — the Jews of Washeli, Transylvania — to Auschwitz, in the spring of 1944, when Nazi forces occupied Hungary.

Dr. Berner and his family were among the deportees in May 1944. He alone survived the extermination. His family perished there.

In 1947, Dr. Berner published in Hungarian, his book "We, the Chosen People". He was also a witness at the Auschwitz trials.

2. Treblinka, the extermination camp and the Rebellion — Shmuel Wilenberg.

Shmuel Wilenberg was born in Czystachowa, Poland (1923). In 1942 he was among the deportees to Treblinka, where he soon became active in the underground that initiated the rebellion. Although wounded in action, he managed to escape into the woods and thus to reach Warsaw. He later took part in the general Polish rebellion and fought with the partisans in the Kampinowska forest regions.

After the liberation of Poland he served as a captain in the army until 1947. In 1958 he settled in Israel.

The excerpts in this issue are from his memoirs ("Shadow with a Yellow Badge") written in 1945 in Lodz, and now in the archives of "Moreshet".

These pages bear testimony to the courage and valiant struggle of Jews in the shadow of death. The author tells in detail of group and individual resistance at Treblinka, and of the underground activity that engineered the rebellion and mass escape from the camp. It is a dramatic story of courage and daring, from the first shot fired through the actual burning of the barracks and the fight with the guards, to the final escape from the camp of death.

3. Revolt in Treblinka (excerpts from a testimony) — Tanhum Greenberg.

Tanhum Greenberg, now in Israel, was born in Poland (1913). He was an active participant in the rebellion within the Treblinka extermination camp and later fought together with the partisans.

The excerpts here are taken from his detailed testimony presented in Warsaw (December 1945) and now in the archives of Yad Vashem, Jerusalem. He describes the preparation for the rebellion as well as the course of action, thus supplementing the Wilenberg testimony that follows.

4. Partisans in Bielorussia Forests — David Plotnik.

**David Plotnik — The way of the Partisans
(from the Urals to White Russia)**

The witness participated in the partisan struggle against the Germans as a professional.

The majority of Jewish partisans left the Ghetto for the forest originally came from the Jewish settlements which existed prior to the Ghetto was set up, or before it was burnt.